

Räddningstjänst

23 september 2014

Innehåll

1	Branschen räddningstjänst	3
2	Yrken inom branschen	5
	Löneläget/lönespannet 10:e resp. 90:e percentilen	5
	Sysselsättningsgrad	5
3.	Antal anställda.....	6
	Antal medlemmar	6
	Antal förtroendevalda.....	6
4.	Förbundets ståndpunkter	6
	Arbetsmiljö	8
	Utbildning/kompetensutveckling	9
	Arbetsmarknad	10
	Jämställdhet och mångfald	11
	Yrkes/verksamhetsspecifika ståndpunkter	11
5.	Lagar och regelverk	12
6.	Tillsynsmyndigheter.....	12
7.	Konkurrerande fackförbund.....	12
8.	Tre frågor	12
10.	Internationellt	13
11.	Övrigt	14

Historik

Att organisera och skydda sig mot brand är en gammal företeelse. Redan under svensk medeltid beskrevs i landskapslagarna hur man skyddar sig mot eld och vilka straff som ska tilldelas den som anlägger vådeld och mordbrand.

Under sen medeltiden samlade kung Magnus Eriksson landskapslagarna och stadslagarna till en gemensam landslag. Där kan man läsa om eld, hur den ska vårdas och vilket ansvar den enskilde har för sin eld. Paragraferna 5 och 10 i landslagen handlar om hur svenska städer skulle organisera sitt brandskydd. Utifrån dessa paragrafer skaffade sig flera städer sina brandordningar eller påbud om brandregler. I takt med att städerna växte och utvecklades började människor organisera brandskyddet med brandsyn, byggregler och brandvakter. De så kallade borgarvakterna patrullerade städerna och ersattes senare av stadsvakter. Material för släckningsarbete utvecklades där vakterna och materialet finansierades av en särskild brandskatt. Efter ett tidskrävande arbete utfärdades 1874 en brandstadga för rikets städer som föreskrev att varje stad i riket skulle ha en brandordning. Den skulle i utarbetat skick antas av stadens myndighet och underställas länsstyrelsen.

Flera svenska städer drabbades hårt av stadsbränder och frivilliga brandkårer började organiseras runt om i Sverige. Den första kommunala brandkåren kom till i Göteborg och följdes av kommunala brandkårer i Stockholm och Jönköping.

Lagar och förordningar som gällde för brandkåren följdes upp av kommuner och länsstyrelse samt brandskyddsföreningen. 1986 bildades *Statens Räddningsverk (RSV)* och tog över kontrollfunktionen och ansvaret för utbildningen till skorstensfejare och olika yrken inom brandkåren. 2009 ersatte *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)* den verksamhet som bedrivits av Räddningstjänstverket, Krisberedskapsmyndigheten och Styrelsen för psykologiskt försvar.

Brandförsvaret anpassades allt mer till lokala förhållanden och nya brandlagar instiftades med jämna mellanrum. Lagar som ställde krav på sotning, utbildning, brandsyn och hur operativ verksamhet skulle bedrivas. Begreppen yrkesbrandkår och borgarbrandkår ersattes av hel och deltidsanställd personal och numer kallas de brandman heltid och räddningsman i beredskap. Begreppet brandkår försvinner allt mer och ersätts i dag av namnet räddningstjänst då ansvaret för insatser och arbete av annan karaktär blir allt fler, allt bredare och allt större.

Lagen om skydd mot olyckor (2003:778) LSO

Räddningstjänsten är främst en kommunal angelägenhet. I varje kommun ska det finnas en eller flera nämnder för räddningstjänsten och minst en räddningskår. Räddningskåren utför de räddningsinsatser som kommunen ansvarar för. I kommunernas ansvarsområden ingår att vidta förebyggande åtgärder i de fall det inte är den enskilde som är ansvarig, vilket är det vanligaste. Kommunerna ska också främja annan olycks- och skadeförebyggande verksamhet. *Inom några områden har staten ansvar för räddningstjänsten.* Statlig räddningstjänst omfattar, fjäll, flyg och sjöräddningstjänst. Efterforskning av försvunna personer. Miljöräddningstjänst till sjöss. Räddningstjänst vid utsläpp av radioaktiva ämnen. Staten har genom polisen, luftfartsstyrelsen, sjöfartsverket, kustbevakningen och länsstyrelserna ansvaret för dessa slag av räddningstjänst

Lagen om skydd mot olyckor, (LSO) ersatte 2004 räddningstjänstlagen och den har till syfte att förbättra skyddet, öka tryggheten i samhället och markerar ett nytt och förändrat synsätt.

Med räddningstjänst avses i lagen de räddningsinsatser som staten eller kommunerna skall ansvara för vid olyckor och överhängande fara för olyckor för att hindra och begränsa skador på människor, egendom eller miljön. Arbetet med skydd och olyckor ska genomsyra alla verksamheter och leda till ett likvärdigt och tillfredställande skydd mot olyckor oavsett geografisk placering och med hänsyn till lokala förhållanden. Räddningstjänsten skall planeras och organiseras så att räddningsinsatserna kan påbörjas inom godtagbar tid och genomföras på ett effektivt sätt. Konkret innebär den nya lagen att kommunen, företag och privatpersoner får ett förtydligat ansvar för att förhindra att bränder och andra olyckor inträffar. Detta ska komma till uttryck i det kommunala handlingsprogrammet, där kommunens politiker beslutar om, vilken säkerhetsnivå kommunens innevånare ska ha.

Ägare eller nyttjanderättshavare av byggnader eller andra anläggningar skall i skälig omfattning hålla utrustning för brand eller olycka och för övrigt vidta de åtgärder som behövs för att förebygga brand. Där det ställs särskilda krav på kontroll av brandskyddet skall det i skriftlig form lämnas en redogörelse om brandskyddet och den ska lämnas till Kommunen. Lagen omfattar också anläggningar med farlig verksamhet, när eldningsförbud ska råda och kommunens skyldigheter inom förebyggande verksamhet som sotning och brandskyddskontroll.

Branschen i dag

I Sverige finns ca: 5000 heltidsanställda brandmän och ca: 9000 räddningsmän i beredskap. (Tidigare så kallade deltidsbrandmän). Räddningstjänsten har genomgått stora förändringar sedan början av 2000-talet. Allt fler kommunala räddningstjänster har gått ihop och bildat Kommunalförbund för att samarbeta över kommungränserna, bli effektivare och minska kommunens kostnader.

Den nya **lagen om skydd mot olyckor (LSO)** och den nya utbildningen till brandman, **skydd mot olyckor (SMO)** har förändrat rollen för brandpersonalen. Det skadeavhjälpande arbetet, det vill säga insatser av olika slag som trafikolyckor, rädda liv, släcka bränder, dykning vid drunkningstillbud, sanering vid olja och kemikalieutsläpp, översvämningar var tidigare det som brandmännen ägnade mest tid att förbereda sig för.

I dag ska brandmännen mer aktivt delta i det olycksförebyggande arbetet, ge information och utbildning till medborgarna. Utföra brandsyner, samverka med skolor, fastighetägare, organisationer och andra kommunala förvaltningar samt delta i olycksutredningar, krishanteringar m.m.

I väntan på ambulans, (IVPA) och insatser vid plötsligt hjärtstopp är insatser som räddningstjänsten utför i allt större utsträckning, både när det gäller de som arbetar heltid och de som arbetar som RIB:are (Räddningsmän I beredskap.)

Arbetstiderna har förändrats, förutom de traditionella tiderna med dygn och delat dygn arbetar fler brandmän dagtid med andra arbetsuppgifter. På flera räddningstjänster har dagtidspersonal beredskap i hemmet under natt och helger.

Numerären på utryckningsstyrkorna har minskat, detta tillsammans med nya arbetsuppgifter har gjort att det blir allt svårare för brandmannen att upprätthålla sin kompetens, varför det är absolut nödvändigt med en översyn av arbetsuppgifterna inom räddningstjänsten.

Branschen i framtiden

För att branschen ska fortsätta utvecklas och kunna möta framtiden kommer ytterligare förändringar att vara nödvändiga. De kommunala räddningstjänstförbunden kommer att växa och i vissa delar av landet blir det förmodligen rena länsförbund.

Räddningstjänsten måste ta ett helhetsgrepp över allt säkerhetsarbete i Kommunerna. Om vi fortsätter vara en ren uttryckande organisation blir vi väldigt sårbara och risken för privatisering blir uppenbar. Det vi idag kallar räddningstjänst kan bli uppsplittrat på flera verksamhetsområden med flera huvudmän som kommuner, försäkringsbolag, vaktbolag, säkerhetsföretag o.s.v. Räddningstjänsten behöver fler grenar att stå på. Morgondagens brandmän kommer förmodligen inte att stanna på den skadeavhjälpande sidan hela livet. De söker nya utvecklingsmöjligheter och kan inte räddningstjänsten erbjuda det kommer vi att se en mycket större personalomflyttning än vad som är fallet idag. Tempot i arbetet med att förbättra teknik och metodutvecklingen måste öka. I samråd med producenter av olika typer av fordon, material och utrustning måste arbetet forceras så att vi får lättare och effektivare utrustning, en utveckling som gynnar alla som arbetar inom räddningstjänsten.

Specialiseringen kommer att öka, arbetet som brandman är i dag oerhört komplext. Personalen ska klara av flera typer av fordon som blir allt mer tekniskt avancerade, till det kommer all den tekniska utrustningen som krävs för att klara av bränder och olika typer av olyckor. Det kommer inte att fungera när utryckningsstyrkorna blir allt mindre och tiden för övning och förberedelse skärs ned för att ge plats åt annan verksamhet inom räddningstjänsten.

2 Yrken inom branschen

- Brandman
- Brandförman
- Brandmästare
- Styrkeledare
- Insatsledare
- Inre befäl
- Yttre befäl
- Olika beredskapsformer
- RIB, räddningsman i beredskap
- Brandingenjör
- Brandchef/Räddningschef

Löneläget/lönespannet 10:e resp. 90:e percentilen
22 000: - - 35 000: -

Sysselsättningsgrad

100 %

3. Antal anställda och antal räddningstjänster

- Ca: 5000 st. heltidsanställda brandmän
- 2 % kvinnor och 98 % män brandman heltid
- 5 % kvinnor och 95 % män RIB:are (Så kallade deltidsbrandmän)

Antal medlemmar

- Ca: 2700 st.

Antal förtroendevalda

- 147 st.

Antal Kommunalförbund

- 38 st. med både heltid och deltidsorganisationer. Här finns flertalet av landets heltidspersonal då storstadsregionerna Stockholm, Göteborg och Malmö är Kommunalförbund.

Antal Kommunala räddningstjänster

- 42 st. med både heltid och deltidsorganisationer. Flera av de Kommunala räddningstjänsterna är under utredning över möjligheten att bilda Kommunalförbund.

Antal deltidsorganisationer

- 84 st. RIB-organisationer med deltidsanställda brandmän. (Vid vissa av dessa organisationer finns det heltidsanställd personal i form av Räddningschef, olika former av befäl, materialhanterare)

Antal industrier med någon form av räddningstjänstorganisation

- 77 st.

Antal flygplatser med räddningstjänst

- 22 st. varav 13 st. är Kommunala flygplatser

4. Förbundets ståndpunkter

Lagen om skydd mot olyckor (LSO)

Kommunal har redovisat sina ståndpunkter i remissyttrande vid lagens tillkomst 2003 och vid revideringen av lagen 2011. Kommunal stödjer lagen men menar att Kommuner och tillsynsmyndigheter i vissa fall inte följer det som står i lagen och det har fått konsekvenser för Kommunals medlemmar.

Under punkten 2.5 sid 30 Lag om skydd mot olyckor intentioner och förändringar utelämnas en viktig del. I regeringens proposition 2002/03:119 under punkt 4, bakgrund och utgångspunkter, rubriken skadeavhjälpande åtgärder står bl.a. Regeringen betonar i denna proposition det förebyggande arbetets betydelse. Samtidigt är det enligt regeringen viktigt att minnas att det inte råder ett antingen eller förhållande mellan förebyggande och skadeavhjälpande arbete. Den kvalitet som idag finns på det skadeavhjälpande arbetet måste även den utvecklas om konsekvenserna av de olyckor som sker skall minimeras.

Enligt Kommunals bedömning har lagen inte motsvarat de intentioner som Regeringen betonade i propositionen. Tvärtom, flera Kommuner har använt lagen som en möjlighet att ensidigt satsa på förebyggande verksamhet och göra nerdragningar på uttryckande verksamhet. En balans mellan förebyggande och operativ verksamhet skapar en effektiv och rätt organiserad räddningstjänst.

Lagens innehåll och krav En Kommun skall ha ett handlingsprogram för sin räddningstjänst. I den skall anges målet för Kommunens verksamhet och de risker som finns för olyckor samt hur Kommunens förebyggande verksamhet skall organiseras. Handlingsprogrammet skall antas av Kommunens fullmäktige varje ny mandatperiod.

Flera Kommuner har idag inte ett fungerande och reviderat handlingsprogram om hur räddningstjänsten skall organiseras. Tillsynen över hur Kommunerna följt sina handlingsplaner har inte fungerat tillfredställande och kan anses som bristfällig.

I propositionen till lagen står det. *Det är inte bara kommunerna som skall precisera de nationella målen, de statliga myndigheterna som har ett ansvar för räddningstjänsterna skall på samma sätt ha ett handlingsprogram i vilka de presenterar mål för hur tillsynen skall organiseras. Staten kommer genom länsstyrelsen och räddningsverket ha ett stort ansvar för tillsyn av kommunernas verksamhet.* Länsstyrelsen och MSB måste bli tydligare och ta ett större ansvar över hur Kommunerna organiserar och sköter sin räddningstjänst för att olyckorna skall bli färre och konsekvenserna minimeras.

Utbildning

- Nuvarande utbildningssystem bedöms fungera väl för att försörja samhällets behov av kompetens. Den tvååriga SMO-utbildningen tillgodoser behoven av heltidsbrandmän inom området både kvalitativt och kvantitativt, ändå föreslår utredningen att andra möjligheter till att rekrytera och utbilda heltidsbrandmän ska finnas.
- Kommunal anser att för att få kalla sig brandman heltid ska man genomgå den tvååriga SMO-utbildningen eller annan utbildning godkänd och validerad till SMO-nivå av MSB. Innehållet i SMO-utbildningen bör ses över och man bör pröva om utbildningen ska delas efter halva tiden, där inriktningarna kan vara att läsa vidare mot förebyggande eller uttryckande verksamhet, på så sätt skapas ett större och bredare rekryteringsunderlag för att arbeta inom räddningstjänsten.
- Utbildningen till räddningsledare A bör ses över. Arbetar du som räddningsman i beredskap kan det räcka med nuvarande utbildning. Arbetar du som brandman heltid borde utbildningen vara i proportion till SMO-utbildningen, vara betydligt längre och innehålla fler områden som förebyggande, ledarskap m.m. Nuvarande utbildningssystem för räddningsledare A och B är enligt Kommunal inte tillräckligt och på det sättet blir det också en form av låglönebefäl.

Arbetsmiljö

Friska brandmän

Brandpersonal drabbas i högre grad av ohälsa än flera andra yrkesgrupper. Främst handlar det om hjärta och kärlsjukdomar, förslitningsskador, allergier samt vissa typer av cancersjukdomar. Kommunal har i samverkan med Sveriges Kommuner och Landsting, Brandmännens Riksförbund, Arbetsmiljöverket och Myndigheten för samhällsskydd och Beredskap sedan 2009 samarbetat i projektet Friska Brandmän.

Syftet är att enligt en framtagen modell, (Skellefteåmodellen) förändra och minimera kontakten med kontaminerad utrustning. Modellen förebygger och förhindrar långsiktiga skador på grund av exponering för cancerogena, sensibiliserande och reproduktionsstörande ämnen. Arbetet har rönt stor uppmärksamhet i Sverige och nu även i övriga länder inom EU. Modellen har blivit ett bra exempel på hur det med samverkan och enkla metoder går att förändra arbetsmiljön på ett positivt sätt. Projektet har av European Agency for Safety and Health at Work blivit tilldelat högsta pris och en utmärkelse som ett bra exempel på hur det kan arbetas med säkerhet och hälsofrågor i yrkeslivet.

I Sverige inför allt fler och fler räddningstjänster modellen anpassad till lokala förhållanden och flera producenter börjar tillverka brandmaterial och skyddsutrustning anpassad efter arbetet med Friska Brandmän.

Tänk Om (Hot och våld inom räddningstjänsten)

Under de senaste åren har det varit en markant ökning av Hot och Våld riktat mot personal inom räddningstjänsten. Ökningen har främst skett och uppmärksammats inom storstadsregionerna Stockholm, Göteborg och Malmö men problemet förekommer allt oftare i övriga landet.

Orsakerna till de ökade inslagen av Hot och Våld är flera, bland annat minskade uttryckningsstyrkor, nya arbetsuppgifter som IVPA (i väntan på ambulans), uppsökande verksamhet i bostadsområden och krogkontroller tillsammans med polis och skattemyndigheter. Inslagen av droger har ökat hos ungdomar och vuxna. Det har medfört en ökning av hot och våldssituationer som är relaterade till droger, exempelvis vid olyckor på sjön och i trafiken. Utanförskap, misstro mot samhället och kulturella skillnader med människor från annan etnisk bakgrund är andra orsaker.

En stor del av räddningstjänstpersonalen är organiserade inom Kommunal och för dessa medlemmar har inslagen av Hot och Våld blivit ett allvarligt arbetsmiljöproblem. Kommunal måste vara tydlig med hur vi förhåller oss till inslagen av hot och våld samt hur Kommunal ska hantera problemet nu och in i framtiden.

En projektgrupp med företrädare från Kommunals medlemmar inom räddningstjänsten, förbundskontoret och SOS Alarm startade 2009 på uppdrag av förbundsledningen för att möta problemet med hot och våld inom räddningstjänsten. Ledord för gruppens arbete har varit långsiktighet och samverkan. Kortsiktiga och långsiktiga åtgärder är framtagna och finns angivna i dokumentet *En tryggare brandman*. Gruppen har genomfört en enkätundersökning med svar från över 800 brandmän som bekräftar bilden av ett ökat inslag av Hot och Våld mot räddningstjänstpersonal. Träffar har förts med ledning och företrädare från Försvarsdepartementet, Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap, Sveriges Kommuner och Landsting samt företrädare för Storstockholms Brandförsvär, Räddningstjänsten

Storgöteborg och Räddningstjänsten Syd. Under våren har alla Kommunals medlemmar inom räddningstjänsten fått ett personligt vykort där de via e-post och telefon kunna delge sina personliga erfarenheter av Hot och Våld.

Vi vill sprida en positiv bild av Kommunal och de medlemmar som arbetar inom räddningstjänsten. *Tänk Om* ska förstärka bilden av att Kommunal är den ledande fackliga organisationen i arbetet för jämställdhet, ökad mångfald och allas rätt till lika värde. Det är kommunals uppgift att arbeta mot främlingsfientlighet och rasism och verka för ett samhälle där alla medlemmar kan leva och arbeta på jämlika villkor.

Kommunal vill utbilda alla Sveriges brandmän i hur de ska hantera inslag av Hot och Våld och som ger möjlighet till att tänka nytt. Det ger ett bredare perspektiv och synsätt i den vardagliga arbetsmiljön som skapar ett toleranterare samhälle. Medlemmarna ska uppfatta att Kommunal är närvarande på arbetsplatsen och förebygger inslag av hot och våld.

Utbildning/kompetensutveckling

I takt med att brandförsvaren utvecklades till att bli mer och mer yrkesmässig ökade kravet på utbildning och 1941 startade statens brandskola sin verksamhet i Stockholm. Numer bedriver Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap (MSB) sin utbildning vid Sandö och Revinge men utbildningar förekommer också på olika räddningstjänster och privata anläggningar som Skövde och Rosersberg.

- **Skydd mot olyckor (SMO)** är en tvåårig eftergymnasial utbildning som ger teoretiska kunskaper och praktiska färdigheter för att arbeta med räddning och säkerhet. Utbildningen ger kompetens för att kunna arbeta inom kommunalt säkerhetsarbete såväl operativt, förebyggande som med systematiskt säkerhetsarbete.
- **Räddningsinsats för räddningstjänstpersonal i beredskap** är en nio veckors utbildning varav 4 veckor sker på distans. För att antas till utbildningen krävs att du är anställd som räddningstjänstpersonal i beredskap inom den kommunala räddningstjänsten och att man genomgått preparandakursen med godkänt resultat. Att arbeta som räddningspersonal i beredskap är inget heltidsyrke, utan du har beredskap i hemmet var tredje eller fjärde vecka.
- **Räddningsledare A** är en sex veckors utbildning som syftar till att ge deltagarna grundläggande kunskaper i rollen som räddningsledare/arbetsledare för att kunna förbereda och leda arbetet i samband med de vanligaste räddningsinsatserna. Behörighet att delta i utbildningen har den som arbetar i kommunal räddningstjänst, har grundläggande behörighet, avlagt examen i räddnings och säkerhetsarbete från utbildning i skydd mot olyckor eller genomgått utbildning för räddningsinsats med betyget godkänd.
- **Räddningsledning B** är en nio veckors utbildning som ger bredare och djupare kunskaper för att kunna leda och fördela det mer komplicerade arbetet vid komplexa räddningsinsatser i bl.a. beslutsfattande och beslutsstöd. Behörighet att delta i utbildningen har den som har grundläggande behörighet, genomgått A-kursen med betyget godkänd eller avlagt brandförmansutbildning eller motsvarande utbildning enligt äldre utbildningssystem.
- **Tillsyn och olycksförebyggande A** är en åtta veckors utbildning som syftar till att ge deltagarna förutsättningar för att kunna utföra tillsyn enligt lagen om skydd mot olyckor

och lagen om brandfarliga och explosiva varor på enklare objekt. Behörighet att delta i utbildningen har den som har grundläggande behörighet och avlagt examen i räddnings och säkerhetsarbete från utbildning i skydd mot olyckor, avlagt brandmannaexamen, genomgått statens räddningsverks utbildning för deltidsanställda brandmän eller utbildningen räddningsinsats med betyget godkänd.

- **Tillsyn och olycksförebyggande – komplexa objekt kurs B**, är en femton veckors utbildning. Utbildningen syftar till att kunna ge deltagarna förutsättningar för att kunna utföra tillsyn enligt lagen om skydd mot olyckor och lagen om brandfarliga och explosiva varor, på mer komplexa objekt än efter A kursen. Behörighet att delta i utbildningen har den som grundläggande behörighet och genomgått tillsyn A. Avlagt brandförmansexamen heltid samt genomgått Räddningsverkets utbildning i förebyggande åtgärder mot brand eller motsvarande utbildning i det äldre utbildningssystemet. Ha erfarenhet från tillsynsarbete.
- **Övriga utbildningar.**
- Brandplatsundersökning, Byggnadstekniskt brandskydd med operativ inriktning. Dörrforcering. Räddning vid stora busskrascher – instruktörsutbildning. Räddning vid tågkrascher – instruktörsutbildning. Räddningsfrånkoppling. Rökdykarledare. Skogsbrand och samhällspåverkan. Skärsläckning. Testledarutbildning för räddningstjänsten. Varningsteknikerutbildning. Översvämning – akuta lägen. Se utbildningar hos MSB www.msb.se.
- Brandingenjörsprogrammet vid Luleå tekniska universitet och Lunds Universitet. Utbildningen omfattar 3,5 års studier. (210 poäng) Efter examen finns möjlighet till en ettårig påbyggnadsutbildning vid MSB. Påbyggnaden ger kompetens som räddningsledare vid Kommunal räddningstjänst. Ytterligare två års studier leder till examen som civilingenjör i riskhantering.

Arbetsmarknad

2004 infördes den nya utbildningen SMO ”Skydd Mot Olyckor”. Tidigare anställdes de som blev brandmän på andra grunder, ex. annan typ av yrkesutbildning, idrottslig bakgrund m.m. Då var det ca: 75 – 100 sökande till varje ny tjänst. Efter några år som vikarierande brandman skickades personen på kommunens bekostnad till utbildnings vid Statens Räddningsskolor. Utbildningen varierade från åtta till femton veckor, därefter fick personen en fast tjänst som brandman vid kommunens räddningstjänst. 2006 tog de första eleverna examen som genomgått den två-åriga utbildningen SMO och sökte arbete som brandmän. Det medförde att det blev brist på utbildade brandmän under några år. Lönerna ökade också markant för de nya brandmännen under den här perioden. Nu har det vänt och nu är det 15 – 20 sökande till varje ny tjänst som brandman i Sverige vilket medfört att löneutvecklingen stagnerat till tidigare nivå.

Framtiden ser ändå ljus ut för de som vill utbilda sig till brandman. Dels står branschen inför stora pensionsavgångar beroende på minskningen av arbetstid i början av 1980-talet då det anställdes ett stort antal nya brandmän. Dels kommer räddningstjänsten att ta ett större och bredare grepp över hela kommunens säkerhetsarbete, varför ett stort antal utbildade brandmän kommer att behöva nyanställas under den närmsta 10-årsperioden.

Jämställdhet och mångfald

Kvinnliga Brandmän

Kvinnor inom räddningstjänsten ha funnits i snart tjugo år och antalet kvinnliga brandmän ökar sakta men säkert både bland hel- och deltidsorganisationer. I dag finns ca: 150 heltidsanställda kvinnliga brandmän och ca: 450 räddningsmän i beredskap. Ändå är det inte självklart att de möts av samma arbetsvillkor som männen på sin arbetsplats, därför arbetar en grupp heltidsanställda kvinnliga brandmän (HkBm) inom Kommunal aktivt med att förbättra arbetsvillkoren för alla inom räddningstjänsten. Det finns ändå några frågor som specifikt rör kvinnliga brandmän som bl.a. Rätten till eget omklädningsrum, skyddsutrustning anpassad efter rätt storlek, träningsanorexi, handlingsplaner vid graviditet m.m. Gruppen samarbetar med Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap, Arbetsmiljöverket, Diskrimineringsombudsmannen i frågor som berör jämställdhet, utbildning och nyrekryteringstester. HkBm är ute och informerar och föreläser vid mässor, branschträffar av olika slag, påverkar producenter av brandmaterial och skyddsutrustning samt arbetar aktivt för ett kvinnligt nätverk inom räddningstjänsten.

Kommunal behöver höja kunskapen om hur bristen på jämställdhet ser ut, vad det kan bero på och vilka strategier vi kan använda för att ändra på det. Kommunal måste fortsätta med att påverka myndigheter och räddningstjänster med det värde av kvinnliga brandmän och att de arbetar aktivt med rekryteringen till MSB: skolor.

Kommunal ska arbeta aktivt för att räddningstjänsten inte handlar material och skyddsutrustning av producenter som vägrar tillverka kläder och skyddsutrustning i alla storlekar.

Det senaste halvåret har det framkommit att flera kvinnliga brandmän blivit utsatta för mobbing och olika former av trakasserier. Situationen är så allvarlig att flera kvinnliga brandmän överväger att sluta och göra ett nytt yrkesval. Nu visar det sig klart och tydligt att varken arbetsgivare eller Kommunal kan hantera den uppkomna situationen. Det finns en rad policyn och handlingsplaner men det fungerar inte i verkligheten.

Efter att arbetsgivaren och de fackliga organisationerna hanterat frågan kommer den med några få undantag alltid tillbaka till den drabbade som får bära all skuld. Nu krävs utbildning och åtgärder som skyddar den drabbade och straffar den skyldige och det är av högsta prioritet. Med hjälp av lagstiftning och ett arbete tillsammans med arbetsgivaren borde det skapas en manual, som är väl känd och visar exakt vilka åtgärder som ska vidtas vid händelser av mobbing och trakasserier.

Yrkes/verksamhetsspecifika ståndpunkter

Förarbevis för utryckningspersonal

Inom räddningstjänsten ingår att framföra utryckningsfordon snabbt och trafiksäkert. För att kunna fullgöra brådskande uppdrag vid utryckningskörning får förare av utryckningsfordon i trängande fall, med ljud och ljus och med särskild försiktighet påkalla fri väg. Det nuvarande regelverket för att framföra brandfordon över 3,5 ton ställer inga kompetenskrav förutom att brandmannen har körkortskategori C eller CE. För taxi, truckar av olika slag, kranar m.m. krävs i dag ett särskilt intyg eller bevis för att framföra dessa fordon, då verkar det mycket märkligt att lagstiftarna inte ställer högre kompetenskrav för att framföra tunga fordon av den karaktär som finns inom räddningstjänsten.

Kommunals kongress beslutade 2007 att förbundet ska arbeta för att förarbevis för uttrykningspersonal införs. Kommunal har redovisat sin ståndpunkt om förarbevis i remissyttrande till Trafikutskottet 2007. Kommunal har också hjälpt flera riksdagsledamoter med underlag för motioner i frågan. Frågan kommer upp på nytt i riksdagen hösten 2013.

5. Lagar och regelverk

- **Lagen (SFS 2004:778) om skydd mot olyckor** anger vad som skall betraktas som räddningstjänst, vilka skyldigheter som den enskilde, kommunen och staten har. Vidare innehåller lagen en beskrivning vilka åtgärder en räddningsledare får vidta för att hindra och begränsa skador på människor, egendom eller i miljön. Till lagen finns även en förordning om skydd mot olyckor.
- **Lagen (SFS 2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor** anger hur hantering och import av brandfarliga och explosiva varor får ske. Lagen behandlar frågor om skyldigheter vid tillstånd, hantering och ansvar. Till Lagen finns även en förordning (SFS 2010:1075) om brandfarliga och explosiva varor.
- **Lag (SFS 2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför extra ordinära händelser i fredstid och höjd beredskap** anger vad som skall betraktas som en extraordinär händelse och vilka förberedelser kommunen ska göra före en händelse och vilka åtgärder som kan göras under en händelse. Bland annat ställer lagen krav på risk och sårbarhetsanalyser. Vidare innehåller lagen krav på förberedelse och åtgärder före och under höjd beredskap. Till lagen finns även en förordning om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.
- **AFS 2007:07** Arbetsmiljöverkets föreskrift om kem och rökdykning.
- **AFS 2007:05** Arbetsmiljöverkets föreskrift för ammande och gravida arbetstagare.

6. Tillsynsmyndigheter

- Länsstyrelsen
- Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap (MSB)
- Naturvårdsverket
- Arbetsmiljöverket
- Justitieombudsmannen (JO)

7. Konkurrerande fackförbund

- Brandmännens Riksförbund
- Ledarna
- Vision

8. Tre frågor

1. SAP Särskild avtalspension för anställda inom räddningstjänsten. En mycket viktig fråga för om brandmannen utnyttjar sin rätt att ta SAP vid 58 års ålder riskerar hon/han att bli fattigpensionär vid 65 års ålder.
2. SMO-Utbildningen/nationell nyrekryteringstest för räddningstjänsten. Kommunal vill att den två-åriga SMO-utbildningen ska vara krav för att kalla sig brandman

heltid. Det tillsammans med en enhetlig nyrekryteringsmodell för brandmän gör att det finns ett yrkesbevis och kan söka arbete på lika villkor.

3. Förarbevis för utryckningspersonal. Kommunal vill öka kompetensen hos utryckningsförare och införa ett nationellt förarbevis för som förebygger det allt större olyckstalet vid utryckningskörning.
4. Friska Brandmän, förebygger och förhindrar långsiktiga skador p.g.a. lång exponering av kontakt med sjukdomsframkallande ämnen.
5. Tänk Om (Hot och Våld inom räddningstjänsten) Alla brandmän i Sverige måste utbildas i hur man beter sig vid inslag av hot och våld och hur man ska möta människor med annan kulturell bakgrund.
6. Ändring av titulaturen. Ex. Brandman blir handläggare, Förman blir produktionsledare, Brandmästare blir sektorchef m.m. Det blir stora svårigheter att identifiera sig med vilka yrken som finns inom räddningstjänsten. Brandman är ett gammalt yrkesnamn som är väl känt och väl respekterat bland allmänheten i Sverige.
7. Införande av småstyrkor, så kallade indianöverfall är något som allt fler vill införa. Det innebär förändringar i utryckningsstyrkornas storlek och beskaffenhet. Vad det betyder för den personliga arbetsmiljön inom räddningstjänsten och vilka konsekvenser får det för den enskilde brandmannen.

9. Nätverk/yrkesföreningar/branschorganisationer

1. KIR Kvinnor inom räddningstjänsten
2. Svenska Brandbefälsföreningen
3. Svenska Brandskyddsföreningen
4. Kamratföreningen för hela Sverige
5. Sveriges Brandkonsultförening
6. Försäkringsbranschens restvärderäddning i Sverige
7. SOS Alarm Sverige med 15 st. larmcentraler i Sverige.
8. SVEBRA. Svenska brandskyddsföretag
9. Civilförsvarsförbundet
10. Förbundet Sveriges frivilliga brandkårer
11. Förbundet Sveriges ungdomsbrandkårer
12. Föreningen för brandutredare
13. Svenska livräddningssällskapet
14. Släckmedelscentralen

10. Internationellt

Kommunal arbetar mycket aktivt inom KNS och EPSU med frågor som berör räddningstjänsten. Kommunal är drivande och ledande och drivande i det förebyggande arbetet mot olika former av skador och hälsorisker inom branschen. Vi har varit inbjudna och besökt EPSUs nätverk för brandmän samt varit inbjudna till Finland, Norge, Danmark, Island, England, Serbien, Turkiet, för att tala om de hälsorisker som finns inom branschen.

Kommunal arbetar med att få fler länder i Europa att anställa kvinnliga brandmän. Vår grupp HkBm (heltidsanställda kvinnliga brandmän) har varit inbjudna till KNS, EPSU, Tyskland Norge och Danmark för att beskriva hur vi arbetar för att öka antalet kvinnliga brandmän.

Sverige är långt framme i hur vi arbetar med teknik och metodutveckling samt standardisering av vår skyddsutrustning. Ett stort antal länder åker till Sverige och MSB:s räddningsskolor för att lära sig mer om hur vi arbetar med dessa frågor.

Grannländernas motsvarighet till MSB

1. Diktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap. www.dsb.no
2. Räddningsinstitutet. www.pelastusopisto.fi
3. Beredskabsstyrelsen. www.brs.dk

11. Övrigt

Individuell lönesättning

Det finns ett starkt motstånd mot individuella löner inom räddningstjänsten. Det har haft en negativ påverkan på arbetsmiljön och det finns flera orsaker till detta. Dålig eller ingen utbildning alls till de som är lönesättande har gjort att det oftast blir en subjektiv bedömning vid lönesättningen.

Kriterierna som ska vara väl kända har varit otydliga och inte varit gemensamt framtagna med arbetstagaren. En stor majoritet av brandmännen menar också att arbetets karaktär och innehåll inte passar för individuell lönesättning vilket skapar motsättningar mellan personalen då de menar att alla utför samma arbetsuppgifter. En annan orsak är att det finns för lite pengar i systemet och att arbetsgivaren inte bidrar med några extrapengar, utan enbart den lokala potten använda vid lönesättningen. Konsekvensen har blivit stora slitningar mellan personalen vilket bidragit till en sämre arbetsmiljö. Ex. personalen byter inte om i samma omklädningsrum, pikar varandra i stil med ”det kan väl du göra som har så bra betalt” Frågan är då? Är det värt detta med tanke på att skillnaden i lön oftast är några hundralappar eller mindre. Flera brandmän har också valt att lämna Kommunal på grund av att vi tecknat kollektivavtal om individuell lönesättning.

Nyanställningstester

I över trettio år har samtliga räddningstjänster i Sverige diskuterat vilken typ av tester som ska gälla vid nyanställning av brandmän. När nu MSB tillsammans med Winternet tagit fram en modell som är vetenskapligt gjord (*den enda i världen*) över vad som krävs för att arbeta som brandman. Varför kan inte MSB rekommendera den till landets alla räddningstjänster att använda som en modell vid nyrekrytering och träning? Den ska naturligtvis kompletteras med lokala specifika arbetsuppgifter som dykning, rappivering, ytlivräddning samt höjdprov och klastrufobitest. Varför kan inte Winternets modell vara del av utbildningen till brandman? Då skulle vi slippa den eviga debatten om tester och de som genomgått utbildningen har ett yrkesbevis och kan söka arbete där de personliga företrädena är avgörande för, om de får en anställning som brandman.

Jämställdhet och brandmän med annan etnisk bakgrund.

Räddningstjänsten måste spegla samhället i övrigt. Det är mycket viktigt att det anställs fler kvinnor och människor med annan etnisk bakgrund inom räddningstjänsten. Tyvärr går det alldeles för långsamt av olika anledningar.

MSB har som mål att 40 % av Sveriges brandmän ska vara kvinnor. Vi tror inte att så många kvinnor vill vara brandmän. Det vore bättre att sätta upp realistiska mål och stimulera fler kvinnor att söka till utbildningen.

Lyft fram de kvinnor som arbetar inom räddningstjänsten som goda exempel. Låt dem besöka skolor, föreningar och berätta om branschen. Se över hur antagningen till SMO ska se ut. I dag är den endast betygsbaserad varför många människor som skulle passa inom räddningstjänsten inte har en möjlighet att komma in på utbildningen. Kraven ligger i nivå med civilingenjör, civilekonom m.m. Det gör att många människor med annan etnisk bakgrund väljer dessa yrken i stället då brandman inte är något statusyrke i deras gamla hemländer. Tvärtom, räddningstjänsten förknippas ofta med polis, militär, som står på myndigheternas sida. Därför är det oerhört viktigt och av högsta prioritet att vi hittar någon form av valideringsmöjlighet, godkänd av MSB som gör att fler människor av annan etnisk bakgrund kan bli brandmän.

Statliga organ med påverkan på räddningstjänsten

- Arbetsmiljöverket
- Boverket
- Elsäkerhetsverket
- Fortifikationsverket
- Försvarsdepartementet
- Kemikalieinspektionen
- Rikspolisstyrelsen
- Sveriges tekniska forskningsinstitut
- Statens haverikommission

Länkar

www.kommunal.se

www.msb.se

www.amv.se

www.friskabrandmän.nu

www.ibcf.se

www.rodaslangen.se

www.kirtj.se

www.ctif.se

www.skl.se

Kommunals hemsida

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Arbetsmiljöverket

Friska Brandmän

Insamlingsstiftelsen Brandmännens Cancerfond

Kvinnor inom räddningstjänsten

CTIF

Sveriges Kommuner och landsting

Länka till AB 13 med bilaga E och till KAP/KL med SAP för anställda inom räddningstjänsten.